

“ควาย (ทาม)” กับแนวทางการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายใต้ความขัดแย้ง

หิรัญ แสงแก้ว

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หากจะเอ่ยถึง “ควาย” ในมุมมองของคนอีสานหลายคนตั้งแต่

ในอดีตถึงปัจจุบัน ยกให้ “ควาย” เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีทั้งมูลค่าและคุณค่าภายในตัวเดียวกัน กล่าวคือ หากมองในเชิงของมูลค่า คนอีสานในอดีตได้ใช้แรงงานควายในการทำเกษตร เช่น ไถนา หรือช่วยในกิจกรรมอื่นๆ นอกจากภาคการเกษตรแล้วก็มีในเรื่องของการสืบทอดอาชีพจากรุ่นสู่รุ่นเป็น “พ่อค้าควาย” หรือเรารู้จักในชื่อ “นายฮ้อย”

นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรมอบควายเป็นของขวัญสำหรับเจ้าบ่าวเจ้าสาวในวันแต่งงาน เพราะเป็นการเริ่มต้นสร้างครอบครัวใหม่ควมมีอะไรสักอย่างที่เป็นต้นทุนในการสร้างความมั่นคงของครอบครัว การมอบควายให้จึงเป็นทางเลือกหนึ่ง เป็นต้น

สำหรับในมุมมองเชิงมูลค่า คือ การสร้างรายได้จากการขายควาย โดยในอดีตเมื่อเสร็จจากฤดูกาลทำนาจะมีการขายควายเพื่อนำเงินที่ได้มาลงทุนในฤดูกาลผลิตหน้า รวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน แต่จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงควายส่วนใหญ่เน้นในเรื่องของเชิงเศรษฐกิจมากกว่า เหตุเพราะการลงทุนสำหรับการเลี้ยงใช้ต้นทุนที่น้อยมาก เนื่องจากการเลี้ยงควายในพื้นที่แก่งละว้าจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ เจ้าของหรือผู้เลี้ยงใช้เวลาในการเลี้ยงน้อยกว่าสัตว์เลี้ยงชนิดอื่นๆ เพราะเมื่อเปิดคอกแล้วควายจะเดินลงไปยังทุ่งหรือแหล่งหากินประจำ พอตกเย็นก็จะทยอยเดินกลับมาเข้าคอกเช่นเดิม ทำให้ผู้เลี้ยงสามารถไปประกอบอาชีพอื่นในช่วงเวลานั้นได้

“แก่งละว้า” เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น วิถีชีวิตของคนในพื้นที่นอกจากอาชีพทำนา ทำไร่ และอาชีพประมงแล้ว ยังมีอีกอาชีพที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจซ่อนตัวอยู่ภายในพื้นที่แก่งละว้า คือ “การเลี้ยงควายทาม”

เหตุที่เรียก “ควายทาม” มาจากลักษณะของสถานที่เลี้ยงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงในฤดูฝน หรือที่คนท้องถิ่นมักเรียก “ป่าทาม” ซึ่งเป็นป่าที่มีไม้ขนาดเล็ก ชვნ้ำหลากน้ำจะไหล มาท่วมพื้นที่ลุ่มริมฝั่งน้ำแผ่ออกเป็นบริเวณกว้าง ไม่ได้ราบเรียบสม่ำเสมอเหมือนมีเนิน ที่ลุ่ม และมีน้ำแช่ ขังตลอดปีจนเป็น หนองน้ำ บึง หรือ กุด¹ เป็นต้น

สำหรับการเลี้ยงควายทามในพื้นที่แก่งละว้าจะมี 2 รูปแบบ² คือ ในช่วงฤดูแล้งจะเลี้ยงแบบปล่อย ตามธรรมชาติให้ควายลงไปหากินอาหารภายในแก่งละว้าเอง และยังพบว่ามีบางหมู่บ้านจะเลี้ยงในควาย ทามพื้นที่ ๆ เป็นเกาะโดยควายจะว่ายน้ำข้ามไปอาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ ภายในแก่งละว้า จนกระทั่งถึงฤดู น้ำหลากเจ้าของควายก็จะพายเรือไปต้อนกลับขึ้นมาเลี้ยงบนฝั่ง เหตุเพราะเป็นช่วงที่น้ำมีระดับสูงจากปกติ โดยเจ้าของควายจะต้อนควายทามของตนขึ้นมาจากแก่งละว้าแล้วนำมาเลี้ยงไว้คอกที่บ้านหรือสร้างคอกไว้ ที่นาโคก เมื่อน้ำลดก็จะต้อนกลับมาเลี้ยงในพื้นที่ทามเช่นเดิม ซึ่งวิธีการเลี้ยงในลักษณะดังกล่าวยังคง ปฏิบัติอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สถานการณ์ของการเลี้ยงควายทามในแก่งละว้าในปัจจุบัน พบว่าจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงควายทาม รอบๆ พื้นที่แก่งละว้ามีจำนวนลดลง เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่เป็นอ่างเก็บน้ำส่งผล ต่อพื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบๆ แก่งละว้ามีการใช้เทคโนโลยีทางการ เกษตรเข้ามาแทนที่การถไถเดินตามแทนการใช้แรงงานจากควายทาม อายุของผู้เลี้ยงที่สูงขึ้นประกอบกับ สุขภาพที่ไม่แข็งแรง ลูกหลานไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพการเลี้ยงควาย ภาระต้องเลี้ยงลูกหลาน ขายควาย ไม่ได้ราคา มีความขัดแย้งกับชาวนาและชาวประมงภายในแก่งละว้า เป็นต้นแม้ว่าจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยง ควายทามจะลดลง แต่ยังพบว่ามีอีกหลายครัวเรือนในพื้นที่ยังสนใจที่จะเลี้ยงควายทามเพิ่ม โดยพบว่าลูก หลานที่อพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่นจะส่งเงินมาให้ทางบ้าน เพื่อซื้อควายมาเลี้ยงรอตตนเองย้ายกลับมา หรือเกษียณอายุจากงานที่ทำก็จะกลับมาอยู่ที่บ้านและเลือกการเลี้ยงควายเป็นอาชีพหลักและเสริม³

จากการดำเนินการวิจัยท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2560-2561 ในประเด็นเรื่อง “คุณค่าและการฟื้นฟูอนุรักษ์ การเลี้ยงควายในพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้าฯ” และ “ควายทามแก่งละว้า: วิธีการปรับตัวท่ามกลางการ

¹ ป่าบุงป่าทาม. (ม.ป.ป.) [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file/n3.html>. สืบค้น 8 พฤศจิกายน 2562

² อภิสิทธิ์ บุสำโรง อนุสรณ์ เชิดทอง คงเดช เข็มนาถ และคณะ. 2560. การศึกษาคุณค่าและการฟื้นฟูอนุรักษ์การเลี้ยงควายในพื้นที่ ชุ่มน้ำแก่งละว้าบ้านป่าแดง ตำบลบ้านไผ่ และบ้านละว้า ตำบลเมืองเพีย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น)

³ ภิญโญ ศรีทัพสกุลชาย ณาการรณ ผิวนมณฐมน ศรีธงชัยและคณะ. 2561.ควายทามแก่งละว้า:วิธีการปรับตัวท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลงของสังคม. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่น)

เปลี่ยนแปลงของสังคม” โดยทั้ง 2 โครงการ มีพื้นที่ดำเนินการวิจัยใน 5 หมู่บ้านที่มีการเลี้ยงควายตามจำนวนมาก มีข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ คือ ครัวเรือนที่เลี้ยงควายตามมีรายได้จากการขายควายตามถือว่าสูงหากเทียบกับการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นขณะที่ ลักษณะการเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติส่งผลให้มีต้นทุนในการเลี้ยงน้อยมากเมื่อเทียบกับการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น รวมทั้งมีรายได้จากการขายขี้ควาย แม้ว่าจะมีข้อเด่นของการเลี้ยงควายตาม แต่ยังคงพบประเด็นที่เป็นปัญหาตั้งแต่เรื่องการจัดการขี้ควายตามถนนส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านความสะอาดของหมู่บ้าน และยังพบประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคนเลี้ยงควาย ชาวนา และชาวประมงอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นความขัดแย้งระหว่างคนเลี้ยงควายและชาวนา สาเหตุเพราะชาวนามีการขยายพื้นที่เพาะปลูกลงไปในแก่งละว้าเพิ่มขึ้นเพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นซึ่งที่นาบางแปลงมีการจับจองและล้อมรั้วกันไม่ให้ทั้งชาวบ้านและควายตามผ่านเข้าไป แม้ว่าเดิมทีพื้นที่ดังกล่าวเป็นเส้นทางขึ้นลงแก่งละว้าของควายตามหรือเส้นทางสัญจรของคนภายในชุมชนก็ตามผลที่ตามมา คือ ในบางช่วงที่รั้วกันไม่แข็งแรง ชำรุดทำให้ควายตามสามารถเดินผ่านได้ โดยสัญชาตญาณของควายตามที่เคยเดินขึ้นลงแก่งประจำก็จะเดินลงไปสู่แก่งเช่นเดิม ระหว่างทางก็จะเหยียบต้นข้าวที่หวานไว้เกิดความเสียหายแต่อยู่ในระดับที่ไม่มากนัก เพราะต้นข้าวสามารถฟื้นตัว ยกเว้นระยะข้าวตั้งท้องออกรวงจะเป็นช่วงที่เสียหายมากที่สุดจนบางครั้งในบริเวณที่ควายตามผ่านไปไม่สามารถได้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น คู่กรณีจะไปตกลงกันที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เจรจาหาทางออกร่วมกันและมีการปรับสินไหมจะมากหรือน้อยแล้วแต่กรณี

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบจากการวิจัย คือ ทั้งเจ้าของนาและเจ้าของควายต่างดูแลทรัพย์สินของตนเอง กล่าวคือ ผู้เลี้ยงควายในช่วงฤดูเพาะปลูกให้ตามลงไปดูแลควายตามของตนเองไม่ให้เข้าใกล้รั้วที่กันไว้ ส่วนเจ้าของนาต้องไปล้อมรั้วให้แน่นหนาพร้อมกับลงไปเฝ้าในระยะข้าวตั้งท้องออกรวงเพื่อป้องกันความเสียหาย

ส่วนประเด็นความขัดแย้งระหว่างคนเลี้ยงควายและชาวประมงพบว่าชาวประมงบางคนวางเครื่องมือหาปลา เช่น ลอบหรือตาข่ายใกล้กับบริเวณท่าขึ้นลงของควายตาม เมื่อควายตามขึ้นหรือลงแก่งจะเหยียบหรือเดินผ่านทำให้เครื่องมือหาปลาดังกล่าวชำรุดเสียหาย แนวทางการจัดการข้อขัดแย้งที่ค้นพบจากการทำวิจัย คือ ชาวประมงเลิกวางเครื่องมือหาปลาในบริเวณจุดที่ควายตามขึ้นลง หากยังวางไว้ที่เดิมหากเกิดกรณีเสียหายก็ไม่สามารถเอาผิดจากเจ้าของควายได้เนื่องจากควายที่ขึ้นมาจากแก่งจะมาพร้อมกันเป็นฝูงหลังจากนั้นเมื่อขึ้นฝั่งก็จะค่อย ๆ ทอยยกกลับคอกใครคอกมันทำให้ไม่สามารถระบุตัวควายที่ทำเสียหายได้เหมือนกรณีคนเลี้ยงควายกับชาวนา

จากประเด็นความขัดแย้งทั้ง 2 ประเด็น หากมีการปล่อยไว้นานวันก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งสะสมขึ้นเรื่อยๆ ถึงแม้ว่าคู่กรณีจะเป็นเครือญาติกันเองก็ตาม นอกจากนี้ประเด็นความขัดแย้งในอนาคตอาจจะมี

คู่กรณีความขัดแย้งเพิ่มขึ้นอีกเนื่องจากทรัพยากรภายในแก่งละว้านมีอยู่อย่างจำกัด อาจจะไม่สามารถรองรับความต้องการของชุมชนหรือการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นทั้งที่มาจากชุมชนรอบแก่งเองหรือมาจากแนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของรัฐ แล้วคนภายในชุมชนแก่งละว้าจะต้องปรับตัวอย่างไรในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

ผู้เขียนจึงได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความขัดแย้งโดยใช้ แนวคิดเรื่อง “สิทธิชุมชน” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการจัดการ ซึ่ง “สิทธิชุมชน” น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความขัดแย้ง

แต่ก่อนที่จะไปถึงแนวทางกับกระบวนการบริหารจัดการเรื่องดังกล่าว ต้องมาเข้าใจหลักคิดร่วมกันก่อนว่า “สิทธิชุมชน” หมายถึงอะไร ในปัจจุบันมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ที่หลากหลาย รวมถึงมีปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ในมาตรา 43 และมาตรา 57⁴ ซึ่งทั้ง 2 มาตราสรุปความได้ว่า “ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรที่ไม่ผิดต่อกฎหมาย และหน่วยงานภาครัฐต้องจัดสรรให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสมดุล พร้อมทั้งหนุนเสริมให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติภายใต้ข้อกฎหมายที่กำหนด” โดยภาพรวมสรุปได้ว่า “สิทธิชุมชน” หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ที่ไม่ใช่อำนาจของใครคนใดคนหนึ่ง ชุมชนมีสิทธิหรืออำนาจที่จะใช้ ดูแล ควบคุม หรือรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้เอง⁵ จากความหมายดังกล่าวเมื่อกลับมาพิจารณาทรัพยากรในพื้นที่แก่งละว้า เราพบว่าชุมชนมีศักยภาพในการใช้ ดูแล ควบคุม หรือรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ แต่แนวทางจะดำเนินการควรที่จะเริ่มต้นอย่างไรถึงจะไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบล้างผลาญจนไม่สามารถฟื้นฟูสภาพได้

แนวทางที่จะนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่อง “สิทธิชุมชน” จำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ชุมชนหรือวิเคราะห์พื้นที่ว่า ต้นทุนเดิมหรือฐานทรัพยากรในพื้นที่คืออะไร มีจำนวนเท่าไรและกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรอยู่บริเวณใดบ้างของชุมชน หากดำเนินกิจกรรมไปแล้วสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจะมีผลกระทบกับภาคส่วนใดบ้างทั้งภายในและภายนอกชุมชน และหากต้องลำดับความสำคัญของปัญหาแล้วควรที่จะเริ่มต้นแก้ไขปัญหาคือปัญหาใดก่อน ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดก็คือกระบวนการทำวิจัยชุมชนท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นหากชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาก็ไม่มีการเก็บ

⁴ อรรถัย อินตะไชยวงศ์. 2560 .สิทธิชุมชน ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 1, 1.:171-193

⁵ นิทยา โพธิ์นอก. 2557. ชุมชนกับสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สถาบันพระปกเกล้า.

ข้อมูลหรือวิเคราะห์ตนเองก่อนที่จะขยายแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนคงจะเป็นไปได้ลำบากและคงต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรกว่าจะสำเร็จ

จากการศึกษาวิจัยชุมชนท้องถิ่นมาตลอดระยะเวลา 2 ปี พบว่าข้อมูลได้จากการวิจัยมีรายละเอียดในเรื่องเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและแนวทางจัดการแก้ไขปัญหาในระดับครัวเรือน กล่าวคือ ได้ทราบถึงลักษณะการเลี้ยง รายได้ของการขายควาย รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละรอบการผลิต หรือรายได้จากการทำประมง และการสร้างรายได้จากการขายชีควาย เป็นต้นผลของการศึกษายังพบความเชื่อมโยงของการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ภายในแก่งละว้าของทั้ง 5 หมู่บ้าน กล่าวคือ พบว่ามีเกาะหรือโนนขนาดใหญ่ภายในแก่งละว้า 3 แห่ง คือ โนนพะยอม โนนหนองท่ม และโนนกำม มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้เลี้ยงควายเป็นสถานที่หากินและแหล่งพักอาศัยของควายทาม และพื้นที่โดยรอบ ๆ ของโนนกำม และโนนหนองท่ม มีการเข้ามาใช้ประโยชน์ของชาวประมง เป็นต้น จากชุดข้อมูลดังกล่าวสามารถมากำหนดแนวทางในการจัดการทรัพยากรร่วมได้ดังนี้ (ดัดแปลงจาก ธรรมนิศย์, 2562)⁶

1. กำหนดขอบเขตพื้นที่การจัดการร่วมและผู้รับประโยชน์ต้องชัดเจน เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มผู้เลี้ยงควาย หรือกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ มีใครบ้าง
2. กำหนดกฎกติกาให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ เช่น กำหนดช่วงเวลา สถานที่ วิธีการ เทคโนโลยี ลักษณะเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ และปริมาณของทรัพยากรที่ได้ตกลงกันไว้ รวมทั้งค่าธรรมเนียมการใช้ (ถ้าจำเป็น) หลักการนี้จะช่วยให้ผู้รับผลประโยชน์ได้ทราบปริมาณทรัพยากรที่สามารถใช้ได้ เพื่อไม่ให้มีการแสวงประโยชน์เกินความสามารถในการฟื้นตัวของทรัพยากร เช่น พื้นที่ใดควรเป็นพื้นที่สงวนพันธุ์ปลา หรือพื้นที่จัดสรรให้เป็นพื้นที่เลี้ยงควายทาม เป็นต้น
3. วิธีที่เลือกในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันนั้นในที่ประชุมจะต้องมีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกฎกติกาที่ตั้งขึ้น
4. กำหนดแนวทางในการติดตามและควบคุมว่าได้ดำเนินการตามข้อตกลง เงื่อนไขและวิธีการแสวงหาประโยชน์ทรัพยากรของสมาชิก เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ
5. กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสม กรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของการกระทำซึ่งไม่จำเป็นต้องเงินค่าปรับเสมอไป อาจจะใช้วิธีการทำให้เสียสถานภาพการยอมรับภายในชุมชนหรือเสียสิทธิต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้น

⁶ ธรรมนิศย์ สมนันตกุล. 2562. การจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources-CPRs) กับข้อเสนอของ Elinor Ostrom :การใช้และการดูแลรักษาภายใต้กฎเกณฑ์ร่วมกัน [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://www.labai.or.th/การจัดการทรัพยากรร่วม-common-po/>. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2562

6. มีกลไกแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิก อาจจะใช้ผู้ที่ชาวบ้านนับถือมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและลดความขัดแย้ง

7. สิทธิในการบริหารจัดการของสมาชิกจะต้องไม่ถูกแทรกแซงโดยอำนาจภายนอกโดยเฉพาะอำนาจของหน่วยงานของรัฐหากหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็จะเข้ามาแทรกแซงก็ควรน้อยที่สุด

8. ควรมีการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย เนื่องจากในพื้นที่แก่งละว้ามีขนาดใหญ่การจัดการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหมู่บ้านเดียวคงเป็นไปได้ยากและอาจจะไม่สำเร็จ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเป็นลักษณะเครือข่ายถึงจะสามารถเคลื่อนงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ดังนั้นจากแนวทางในการจัดการทั้ง 8 ข้อดังกล่าวอาจจะเป็นเรื่องใหม่ในพื้นที่แก่งละว้า สำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความขัดแย้ง แต่ก็ยังพอมีความหวัง คือ ผลที่ได้จากการกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การเพิ่มมูลค่าของชีควาย ของงานวิจัยชุมชนท้องถิ่นสามารถเชื่อมเข้าไปสู่กระบวนการเรียนการสอนและเตรียมพัฒนาให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนได้ แม้ว่าเนื้อหาก็ยังเน้นในเรื่องของการฟื้นฟูและอนุรักษ์ควายทาม และการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจก็ตาม แต่ก็ยังเป็นแนวทางในการเตรียมพื้นฐานในเรื่องสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความขัดแย้งที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป.

“บทบาทผู้สูงวัย”

ที่มาภาพ : http://www.nongbuaban.go.th/activity/user_select_photo.php?news_id=95

1. โลกเจริญ ก้าวหน้า พากันย่าง บ่ทันกิน
ขึ้นเครื่องบิน รถไฟ ไกลไกล กะไปฮอด
เทคโนโลยี เข้ามาฮอด การสื่อสาร สู้ยุคใหม่
แม่นอยู่ไซ่ กะเห็นหน้า ยามจำเ้า ติดต่อกัน
2. โลกเปลี่ยนผัน ไปเหม็ดสิ้น เถิงน้ำ-ดิน มวลอากาศ
เกิดระบาด โรคฮ้าย กระจายทั่ว ถั่วแผ่นดิน
ความเจริญ มันเหม็นสิ้น บ่หอมหวน ปวงภูมิหลัง
เฮ็ดคือซัง เส้นวิถี เคยเกิดมี มานานล้ำ

3. โลกธรรม นำทางไว้ ดีแล้ว ชิดเส้นแบ่ง
ให้มนุษย์ ฐิ์แจ้ง เห็นแล้ว ให้เฝ้าตาม
ความงอกงาม เจริญด้วย วิถีธรรม นำทางส่อง
เป็นเกาะแก้ว ปกป้อง ให้ชุ่มท่าน ได้ห่างภัย

4. คนสูงวัย ไกลโรคภัย บอกความหมาย คล้ายบอกสั่ง
ให้คนฟัง ได้รับรู้ ชูไว้ อย่างกลาย
เผ่ามีลาย หลายรอบรู้ เผ่าคือ ผู้ครองตน
เผ่าบ่สน คนประจัน ว่าเฝ้างาน บ่หาญได้

5. เผ่าสูงวัย ขอไขแจ้ง ให้สังคม ได้รู้ข่าว
ชุ่มลูกหลาน อย่าฟ้าวว่า ให้ฟังผู้เผ่า กล่าวแถลง
แม่นเหมิดแอง หาเลี้ยง แต่ใจเที่ยง มีสติ
แนวใดดี ใคร่ครวญ กระบวนทำ นำทางแก้

6. เผ่าसानแห่ สานข้อง เลี้ยงจัว คั่วหญ้าไผ่
เผ่าอยู่ใส กะปัดแปน หมองเกียง ทั้งในบ้าน เดินถนน
เผ่าเกิดโดน เป็นปราชญ์รู้ ได้เป็นครู คอยสอนสั่ง
อย่าฟ้าวซัง ชุ่มคนเผ่า ค่อยจำ หากแม่นดี ...

ความหมายคือ โลกเจริญก้าวหน้าขนาดไหน แต่ใช้ว่าจะเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างไปได้เสมอ อย่างน้อยก็ยังมี
หลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต ให้ผู้คนอยู่ในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในกลุ่มคนที่เรียกว่า
สังคมผู้ สูงวัย มีอะไรที่คนในสังคมจะต้องเข้าใจและให้ความสำคัญ ด้วยเพราะว่ากลุ่มผู้สูงวัยเหล่านี้ ล้วนแต่เป็น
ผู้ที่ได้ให้อะไรกับสังคมมามาก และเป็นกลุ่มคนที่มอมทะลุปัญหาต่างๆ แบบรอบด้านที่เกิดขึ้นในสังคมทุกรูปแบบ
เพราะฉะนั้นสังคมผู้สูงวัยจึงเป็นสังคมที่ควรค่าแก่การให้ความสำคัญให้เท่าเทียมกับสังคมอื่นๆ อย่างเสมอภาค...

ผู้ด้อยโอกาส

ที่มาภาพ : http://www.nongbuaban.go.th/activity/user_select_photo.php?news_id=95

มนุษย์ต้องมีความเท่าเทียมกัน แต่บุคคลบางกลุ่มไม่สามารถเท่าเทียมกับคนอื่นได้ จึงสมควรให้โอกาสและช่วยเหลือคนกลุ่มดังกล่าว ให้มีสถานภาพและดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ความหมาย

ผู้เข้าไม่ถึงทรัพยากรหรือการบริการสาธารณะหรือการดูแลช่วยเหลือจากบุคคลหน่วยงานต่างๆ จึงก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตตกต่ำ ขาดความเท่าเทียมและสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ตัวอย่าง

- คนพิการทางร่างกาย
- คนชราที่ขาดลูกหลานดูแล
- ผู้ยากจนและผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบ
- เด็กและเยาวชนที่ขาดผู้อุปการะ

การนำไปประยุกต์ใช้

- หน่วยงานต่างๆ ต้องกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ต้องมีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรให้เข้าถึงผู้ด้อยโอกาส
- กำหนดสัดส่วนงบประมาณ กำลังคน อุปกรณ์ที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ด้อยโอกาสอย่างชัดเจน
- ส่งเสริมให้เกิดกองทุนเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ และเสริมศักยภาพในการประกอบอาชีพ การพัฒนาตัวเองที่สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและสภาพความเป็นจริงของผู้ด้อยโอกาสเอง

010 แนะนำหนังสือ

“สร้างสรรค์ชุมชน... บนเส้นทางวิจัยท้องถิ่น” เปิดพื้นที่ความรู้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาตนเองบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ชุดโครงการจังหวัดขอนแก่น)

เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกและแบ่งปันบทเรียน ความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งความประทับใจในแง่มุมต่างๆ ของหลากหลายบุคคลที่มีบทบาทร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน 8 โครงการย่อยของชุดโครงการฯ ซึ่งเป็นข้อเขียนที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงเนื้อหา รูปแบบและวิธีการนำเสนอ เนื่องจากผู้เขียนบทความและเรื่องราว เป็นตัวแทนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยท้องถิ่น พื้นที่ขอนแก่น ตั้งแต่ทีมพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นนักวิชาการ และนักพัฒนาเอกชน ที่ปรึกษา อันประกอบด้วยนักวิชาการในมหาวิทยาลัยและผู้แทนหน่วยงานต่างๆ นักวิจัยท้องถิ่น ที่เป็นชาวบ้าน ครู เด็กนักเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนศิลปินพื้นบ้าน ...

ผลิตโดย : สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น (RSDI)

สนับสนุนโดย : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

สนใจติดต่อ : jitkit@kku.ac.th หรืออ่านได้ที่ <https://rsdi.kku.ac.th/index.php/ebook-youtube>